

ВІЙСЬКОВА ТЕРАПІЯ — комплекс клінічних дисциплін, які вивчають захворювання терапевтичного профілю, що виникають у воєнний час та при застосуванні бойових засобів ураження, внаслідок впливу військових професійних факторів або пов'язаних із діяльністю військ в екстремальних умовах мирного часу, а також питання організації надання терапевтичної допомоги у збройних силах. Такі захворювання кваліфікуються як бойова терапевт. патологія, у мир. час — терапевт. патологія екстремал. ситуацій. До В. т. належать військ.-польова та військ.-мор. терапії, військ. профес. патологія, клін. радіологія та токсикологія, терапія надзвичайних станів, військ.-лікар. експертиза. В. т. розробляє заходи з організації терапевт. допомоги постраждалим у воєн. час і в екстремал. ситуаціях мир. часу, а також військовослужбовцям у мир. час; вивчає патогенез, клініку, діагностику ураження бойовими, пром. та військ.-профес. отруйними речовинами, методи лікування, заходи профілактики ускладнень та військ.-лікар. експертизу; гострі і хронічні ураження іонізуючою радіацією в широкому діапазоні доз; патологію внутр. органів у поранених ін. видами зброї, а також особливості клініки, діагностики, профілактики та методи лікування на етапах мед. евакуації соматич. захворювань у воєн. час та їх військ.-лікар. експертизу; умови виникнення, патогенез, клін. прояви, діагностику та методи лікування, реабілітацію та військ.-лікар. експертизу захворювань, які виникли внаслідок дії військ. профес. шкідливих факторів.

Зародження В. т. припадає на поч. 19 ст. і пов'язане із збільшенням масштабів воєн, широким застосуванням артилерії та ін. вогнепал. зброї, що актуалізувало питання впливу довкілля на стан здоров'я військовиків. Засн. В. т. в Росії вважається М. Мудров, який вперше підготував курс лекцій з [військової медицини](#) і читав його у 1808–09 студентам Моск. університету. Знач. внесок у розвиток В. т. зробили науковці Мед.-хірург. (нині Військ.-мед.) академії у С.-Петербурзі: С. Боткін (сформулював основи військ. медицини), К. Зейдліц, М. Пирогов та ін. Розробці методів лікування хім. уражень присвяч. монографія М. Савицького «Патогенез и терапия поражений отравляющими веществами» (1936). М. Аринкін та М. Бресткін вивчали вплив екстремал. чинників воєн. часу на стан здоров'я людини, що стало початком розвитку військово-фахової патології. Описано клініку, діагностику і лікування пневмоній у поранених (М. Молчанов), клініку бронхіоліту у постраждалих від обморожень (М. Тушинський). У роки 2-ї світової війни виникла потреба у створенні терапевт. шпиталів. У 1941 введено посади

гол. терапевтів; гол. терапевтом ЗС признач. М. Вовсі, гол. терапевтом флоту — О. М'ясников; організовано армій. шпиталь для легкопоранених; від 1942 на базі польових пересув. шпиталів почали формуватися позаштатні армій. терапевтичні; сформовано терапевт. польовий рухливий шпиталь, терапевт. евакошпиталі: шкірно-венерол., неврол., інфекц., терапевт. У всіх мед. частинах, угрупованнях введено посади лікарів-терапевтів. У післявоєн. період В. т. розвивалася за умов можливого застосування зброї масового ураження, внаслідок чого виникли нові завдання в організації терапевт. допомоги: вивчення структури сан. втрат; розробка системи протирадіац., протихім. і протибактеріол. мед. захисту; переоцінка сформованої раніше системи евакуації і її адекватності ситуаціям, що виникають при застосуванні засобів масового ураження; розробка ефектив. засобів і методів профілактики, діагностики і терапії радіац. і хім. уражень; вирішення проблем лікування безнадійно уражених. 1955 у Військ.-мед. академії створ. каф. військ.-польової терапії, фахівці якої вивчали радіопротектори, засоби купіювання первин. променевої реакції, профілакт. і лікув. антидоти фосфоротруйних речовин, запропонували й апробували сучасні методи ранньої патогенет. і синдромологічної терапії бойової терапевт. травми. 1993 при військ.-мед. відділ. Укр. мед. університету (згодом реорганізоване в Укр. військ.-мед. академію, Київ) засн. каф. військ. терапії. Осн. напрями розвитку сучас. В. т., зумовлені корін. зміною воєн. доктрини і зменшенням потенцій. можливості розвитку ядер., хім. і бактеріол. війни, різким наростанням конфронтації між окремими регіонами, виникненням локал. зброй. конфліктів і воєн. полягають у розробці системи надання терапевт. допомоги з урахуванням регіон. і територ. принципів; комплекс. вивченні патогенезу, клініки, діагностики, профілактики і лікування впливу на організм малих доз опромінення, терапії променевих уражень при аваріях на об'єктах ядер. енергетики.

Рекомендована література

1. Военная токсикология, радиология и медицинская защита. Москва, 1987;
2. Военно-полевая терапия. Ленинград, 1988;
3. Актуальные проблемы военной радиологии. Москва, 1991;
4. Сосюкин Е. Е. Основные этапы становления и перспективные направления развития военно-полевой терапии // Военно-мед. журн. 1998. № 11.

М. М. Козачок

Бібліографічний опис:

Військова терапія / М. М. Козачок // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-34466>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).